

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיית פרקליט המדינה מספר 2.27 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירה של הפקרה לאחר פגיעה
	ט' טבת תשע"ז, 1 ינואר 2017

2.27 - מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירה של הפקרה לאחר פגיעה

מטרת הנחיה זו היא להתוות את שיקולי התביעה בהעמדה לדין וענישה בגין עבירה של הפקרה לאחר פגיעה באדם תוך שימוש רכב.

המסגרת החוקית:

1. ביום 7.11.2011 התקבל בכנסת תיקון (מס' 101) לסעיף 64א לפקודת התעבורה¹. במסגרת התיקון, הוחמרה הענישה בגין עבירת ההפקרה² ונקבעו מדרגי חומרה שונים בהתאם ליסוד הנפשי של המפקיר. כך, על פי התיקון, קיימת הבחנה לעניין חומרת העבירה בין מי שהפקיר כאשר היה עליו לדעת שבתאונה נפגע אדם או עשוי היה להיפגע, לבין מי שהיה מודע בפועל לכך שנפגע אדם. כמו כן, הוחמרה הענישה בגין הפקרה של אדם שנהרג או נגרמה לו חבלה חמורה עקב התאונה (סעיף 64א(ג) לפקודה). עוד נקבע כי אדם המורשע בעבירה לפי סעיפים ב' או ג' לפקודה ונגזר עליו עונש מאסר, לא יינתן עליו צו מבחן (אלא מטעמים מיוחדים שיירשמו) ולא יוטל עליו מאסר על תנאי כעונש יחיד או כעונש נוסף.

2. סעיף 64א לפקודת התעבורה [נוסח חדש] (להלן: "פקודה התעבורה") שעניינו "הפקרה לאחר פגיעה", קובע (לאחר התיקון) כי:

64א. (א) נוהג רכב המעורב בתאונה שבה נפגע אדם, אשר היה עליו לדעת כי בתאונה נפגע אדם או עשוי היה להיפגע אדם, ולא עצר במקום התאונה, או קרוב לו ככל האפשר, כדי לעמוד על תוצאות התאונה ולהזעיק עזרה, דינו – מאסר שלוש שנים³.

(ב) נוהג רכב המעורב בתאונה שבה נפגע אדם, ולא עצר במקום התאונה, או קרוב לו ככל האפשר, כדי לעמוד על תוצאות התאונה, או עצר כאמור ולא הזעיק עזרה, דינו – מאסר שבע שנים.

¹ הצעת החוק ודברי הסבר פורסמו בהצעות חוק הכנסת – 394, מיום כ"ו בסיוון התשע"א (28 ביוני 2011), עמ' 198.
² ראה ע"פ 3304/14 סולטאן פראן נ' מדינת ישראל, פסקה א' לפסק דינו של השופט רובינשטיין (פורסם בנבו, 21.10.2014) (להלן: עניין פראן).

³ המונח "נוהג רכב המעורב בתאונה..." מתייחס לאדם שנהג ברכב שבו ארעה תאונה, בין אם היה אשם בקרות התאונה ובין אם לאו, וללא קשר לנסיבות שבהן התרחשה התאונה.

(ג) נוהג רכב המעורב בתאונה שבה נגרמה לאדם חבלה חמורה או שבה נהרג אדם, ולא עצר או לא הזעיק עזרה כאמור בסעיף קטן (ב), דינו – מאסר 14 שנים.

(ד) החליט בית המשפט להטיל על אדם עונש מאסר לפי סעיף קטן (ב) או (ג), לא ייתן עליו צו מבחן, אלא מטעמים מיוחדים שיירשמו, ולא יטיל עליו מאסר על-תנאי בין כעונש יחיד ובין כעונש נוסף.

(ה) בסעיף זה, "הזעיק עזרה" – הושיט עזרה מתאימה בהתאם לנסיבות המקרה ולמקום התאונה, ובכלל זה, בהתאם לנסיבות המקרה, הזעיק את גופי ההצלה המקצועיים הנחוצים למקום התאונה, המתין ליד הנפגע עד להגעתם, דאג למניעת כל נזק נוסף לנפגע ככל יכולתו והגיש לנפגע עזרה ראשונה אם ביכולתו להגישה על פי הכשרתו.

1א64. נוסע ברכב המעורב בתאונה שבה נפגע אדם חייב להתקשר לגופי ההצלה הנחוצים ולהזעיקם למקום התאונה, בהקדם האפשרי בנסיבות העניין, אלא אם כן נוהג הרכב עצר והזעיק עזרה, בנסיבות כאמור בסעיף 64א(ב) או (ג); העובר על הוראה זו, דינו – מחצית העונש הקבוע בסעיף 64א(ב) או (ג), לפי העניין; הוראות סעיף זה לא יחולו על קטין שטרם מלאו לו 16 שנים.

במקביל, תקנה 144 לתקנות התעבורה, תשכ"א–1961 (להלן: "תקנות התעבורה") קובעת כי:

144. (א) נוהג רכב המעורב בתאונה שכתוצאה ממנה נהרג אדם או נפגע, יפעל לפי הוראות אלה:

(1) יעצור מיד את הרכב במקום התאונה או קרוב אליו ככל האפשר, ולא יזיזו ממקומו אלא אם יש הכרח להשתמש ברכב לצורך ביצוע האמור בפסקה (2) או אם שוטר הרשה את הדבר;

(2) בהתאם לנסיבות המקרה ומקום התאונה, יגיש לכל אדם שנפגע באותה תאונה עזרה מתאימה ובמיוחד –

(א) ידאג למניעת כל נזק נוסף לנפגע;

(ב) יגיש לנפגע עזרה ראשונה שביכולתו להגיש על פי הכשרתו;

(ג) יזעיק למקום התאונה את שירותי ההצלה המקצועיים הנחוצים על פי נסיבות המקרה ובין השאר, אמבולנס, משטרה ומכבי אש;

(ד) ימתין ליד הנפגע עד להגעת שירותי ההצלה
המקצועיים ;

(ה) במקום שאין אפשרות לפנות את הנפגע
באמבולנס ידאג להעברתו ברכב מתאים אחר
לתחנת עזרה ראשונה, לבית חולים או לרופא.

(3) ימסור לשוטר, או לאדם שנפגע או לנוהג רכב אחר
המעורב באותה תאונה, או לכל נוסע או אדם שהיה
בחברתו של הנפגע, את שמו ומענו, את מספר רשיון
הנהיגה ומספר הרישום של הרכב שהוא נוהג בו ושם בעליו
ומענו, ויציג לפי דרישתם את רשיון הנהיגה, רשיון הרכב
או תעודת הביטוח ואת תעודת הזיהוי שלו אם היא נמצאת
ברשותו וירשה להעתיק כל פרט הרשום בהם ;

(4) יודיע מיד ככל האפשר ובאמצעי הקשר המהירים
ביותר לתחנת המשטרה הקרובה למקום התאונה על
אירועה ויפרט בהודעה את –

(א) שמו ומענו ;

(ב) מקום האירוע ומקום הימצאו הוא, ואם ידוע
לו - גם שם האדם שנפגע ולאיזה מקום הועבר
לטיפול.

(5) (נמחקה).

(ב) לא יזיז אדם רכב המעורב בתאונה כאמור בתקנת משנה (א),
אלא אם הרשהו שוטר לעשות כן, או אם יש הכרח בכך לצורך
הגשת עזרה למעורבים בתאונה זו.

אשר לענישה, סעיף 68 לפקודת התעבורה קובע כי :

68. העובר על התקנה שהותקנה לפי פקודה זו, דינו כאמור
בסעיפים 161, 62 ו-63 או עונש קטן מזה שנקבע לה בתקנות.

סעיף 62 לפקודת התעבורה קובע כי :

62. העובר אחת העבירות האלה, דינו – מאסר שנתיים או קנס
כאמור בסעיף 61(א)(3) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן – חוק
העונשין) ואם העבירה היא עבירת קנס שדן בה בית המשפט – קנס

פי 1.25 מהקנס האמור בסעיף 61(א)(1) לחוק העונשין: (1) מפר
הוראה מהוראות פקודה זו;

כללי:

3. כעולה מהוראות החוק, לצורך התגבשות עבירת ההפקרה אין נפקא מינה אם הנאשם אחראי לגרימת התאונה אם לאו, או אם היה בנמצא אדם אחר שבידו להושיט עזרה לנפגע. זאת, לאור התכליות העומדות ביסוד עבירה זו. לעניין זה נקבע בפסיקה:

”ערך קדושת החיים נמצא בבסיס התכלית האמורה. ואולם, גם תכליות נוספות עומדות בתוקפן. תכלית חשובה היא למנוע מנהג המעררב בתאונת דרכים לחמוק מאחריותו. יש לאפשר לרשויות האכיפה לחקור כדבעי את נסיבות התאונה ואת האחריות לגרימתה, וזאת על-ידי העמדת כלי הרכב הפוגע על עומדו, ובאמצעות שיתוף פעולה מצדו של הנהג עם גורמי החקירה עוד בזירת האירוע, בתנאי אמת ובתכופ להתרחשות. הימלטותו של הנהג הפוגע יכולה לגרום לשיבוש הליכי חקירה ומשפט, ואף להטלת חשד כלפי אדם אחר שנקלע לזירה, חף מפשע. החשיבות במיצוי החקירה היא לציבור כולו, למערכת אכיפת החוק, כמו גם למשפחת הקורבן. זו חפצה לדעת כיצד מת יקירה, וממצאי החקירה עשויים לסייע לא רק בהליך הפלילי, אלא גם בתביעה אזרחית. דומני כי ניתן להצביע גם על תכלית נוספת – הדאגה לכבוד המת ולרגשות קרוביו. גם אם אין עוד תועלת בהגשת עזרה רפואית, לבטח יש טעם לכסות את הגופה, ולוודא שלא תהיה למְשָׁה בגלגלי כלי רכב נוספים...”⁴

4. בית המשפט העליון עמד בשורה של פסקי דין, על חומרתה היתרה של עבירת ההפקרה, על הסיכון הכרוך בה לחיי נפגע שנפצע בתאונה, על הכשל המוסרי החמור העולה ממנה ועל הצורך בענישה מחמירה נגד מבצעה:

”הפקרת אדם לאחר תאונה יש בה מימד חמור במיוחד... מעשהו זה של הנהג הבורח פוגע בשורשי הסולידאריות החברתית והאישית המינימאלית לקיומה של חברה תקינה. בריחה של נהג מן המקום היא מעשה אנטי חברתי ואנטי מוסרי מובהק, וראוי הוא כי יענש בכל חומרת הדין...”⁵

⁴ ע"פ 7936/13 אהרן (רוני) לוי נ' מדינת ישראל, פסקאות 27-28 (פורסם בנבו, 16.12.2014).
⁵ ע"פ 5729/09 אלישע לוי נ' מדינת ישראל, והאזכורים המופיעים שם.

שיקולי העמדה לדין

5. לאור חומרתה של עבירת ההפקרה, הסיכון הגלום בה, הכשל המשפטי-מוסרי שעומד ביסודה והצורך בהרתעת הרבים, יפחת המשקל שיינתן לשיקולים אישיים של החשוד, וככלל ישנו אינטרס ציבורי בהעמדה לדין.

6. נמצא כי החשוד אחראי לגרימת התאונה, הרי שמלבד עבירת ההפקרה, תיכלל כמובן בכתב האישום העבירה הרלוונטית הקשורה לכך.

הבחירה בין העמדה לדין לפי סעיף 64א לפקודת התעבורה לעומת תקנה 144 לתקנות התעבורה

7. כאמור, תקנה 144 לתקנות התעבורה שכותרתה "תאונת דרכים שתוצאתה הריגה או פגיעה בגוף" קובעת, בין היתר, חובה על נהג המעורב בתאונה שכתוצאה ממנה נהרג אדם או נפגע, לעצור מיד את הרכב, להושיט עזרה מתאימה, למסור פרטים אישיים ולדווח למשטרה על האירוע.⁶ עונש המקסימום בגין אי ביצוע חובה זו, ובשונה מעבירת ההפקרה, הינו מאסר שנתיים.⁷

8. עיון ביסודות עבירת ההפקרה לפי סעיף 64א לפקודה אל מול העבירה לפי תק' 144 לתקנות (בצירוף עם סעי' 68 לפקודה) מעלה, כי לכאורה קיים דמיון בלשון שתי הוראות החוק הנ"ל.

9. לצורך גיבוש עמדתו בשאלת העבירה שיש ליחס לנאשם, ישקול התובע תחילה אם יש בחומר הראיות כדי להוכיח את יסודות עבירת ההפקרה לפי סעיף 64א, באחת מחלופותיו, לרבות היכולת להוכיח כי הנאשם היה מודע בפועל או בכוח לעצם הפגיעה. בהנחה שלדעת התובע ניתן להוכיח את יסודות העבירה, הרי שלצורך הכרעה בשאלה בגין איזה סעיף יועמד הנהג לדין, יתן התובע דעתו למכלול הנסיבות הקשורות בביצוע העבירה, ובכלל זאת (רשימה שאינה ממצה): נסיבות האירוע, חומרת הפגיעה בנפגע, אופי ההפקרה, משכה, התנהלות המפקיר בזירת התאונה ולאחר עזיבתו את מקום התאונה, מידת הפרת החובות שהוטלו על הנהג כמעורב בתאונה עם נפגעים (בכל הקשור לעמידה על תוצאות התאונה והזעקת עזרה), ביצוען של עבירות נוספות בהקשר זה (הן מבחינת נסיבות התאונה והן מבחינת נסיבות ההפקרה), ומידת שיתוף הפעולה של החשוד עם רשויות האכיפה וגורמי ההצלה.

⁶ יצוין כי סעיף 145 לתקנות התעבורה קובע גם חובת מסירת פרטים וחובות נוספות על נהג שהיה מעורב בתאונה שתוצאתה נזק לרכב אחר או לרכוש אחר.

⁷ סעיף 68 לפקודה המפנה לסעיף 62 לפקודה.

10. על פי מכלול הנסיבות יכריע התובע האם להעמיד לדין לפי סעי' 64א או לפי תקנה 144. ככל שנסיבות האירוע חמורות יותר, וככל שההפקרה ארעה לאחר תאונה חמורה, כך תגבר הנטייה להעמיד לדין לפי סעיף 64א.

11. במקרה שבו עולה מהראיות כי ההפקרה ארעה בשל איבוד עשתונות רגעי תוך שהמפקיר התעשת תוך דקות ספורות, שב לזירת התאונה לצורך הושטת עזרה ופעל בהתאם לשאר חובותיו על פי דין ולא נגרם כל נזק ממשי לנפגע בשל ההפקרה, יטה תובע להעמיד לדין לפי תקנה 144 בלבד, או אף שלא להעמיד לדין כלל - הכל לפי נסיבות העניין. כך למשל, אם הנהג התעשת תוך זמן קצר ביותר (כדוגמת דקה עד שלוש דקות) ושב לזירה, הרי שככלל הנהג לא יועמד לדין.

מדיניות ענישה:

12. בשל חומרתה היתרה של עבירת ההפקרה קבע המחוקק בתיקון 101 בשלושת הסעיפים האמורים בפקודה, כמפורט לעיל, עונשים מקסימאליים, בהתאם לנסיבות ההפקרה, הנעים בין 3 ועד 14 שנות מאסר והושם דגש גם על תוצאת התאונה כנתון בעל השלכה מהותית לעונש:

"האחריות החמורה בהפקרה אינה כרוכה בקשר סיבתי לתאונה גופה, אלא די אם עקב התאונה נגרמו הנזקים הקשים של חבלה חמורה או מוות כדי להקים את האחריות ברמתה המחמירה. גם אם יש קושי ברמת האשם הפלילי (ואוסיף - המוסרי) ככרוכה בזיקה לתוצאות התאונה, שלעתים הן קלות יחסית ואזי מקל המחוקק עם המפקיר, זו מצוותו שבדין. על בית משפט זה להנחות את בתי המשפט האחרים באשר לענישה ולמילוי צו המחוקק..."⁸

13. ככלל, בשנים האחרונות ניכרת מגמה של החמרה בענישה בעבירות הפקרה בפסיקותיו של בית המשפט העליון.

14. הנסיבות המפורטות להלן, כולן או מקצתן, יהוו עילה לכך שהתביעה תעתור להחמיר בעונשו של נאשם פלוני (אין מדובר ברשימה ממצה):

(1) **מיקום ההפקרה** – אם ההפקרה ארעה במקום שבו יש מיעוט של עוברי אורח שבאפשרותם להושיט עזרה, יהווה הדבר נסיבה מחמירה. יודגש לעניין זה כי הימצאות של עוברי אורח כאמור, אינה מהווה, לכשעצמה, עילה להקלה בעונש.

⁸ ע"פ 3304/14 סולטאן פראן נ' מדינת ישראל, פסקה ה (פורסם בנבו, 21.10.2014)

בדומה, אם ההפקרה אירעה במקום שבו יש סיכון מעשי שעקב ההפקרה תגרם פגיעה נוספת לנפגע – כגון במקרה בו הולך רגל נפגע על כביש והפקרתו מסכנת אותו בפגיעה נוספת על-ידי כלי רכב אחרים – יהווה הדבר נסיבה מחמירה;

(2) **הימצאותם של כוחות סיוע והצלה רחוק מאזור התאונה** – ככל שאלו מצויים במרחק רב יותר, כך גובר הצורך בהזעקתם הדחופה מיד ובסמוך לאחר התרחשות התאונה, ואי מילוי חובה זו מהווה נסיבה לחומרה. יודגש, כי המצאות כוחות הצלה במקום סמוך (כגון תאונה שארעה ליד תחנת משטרה), איננה מהווה נסיבה מקלה;

(3) **תוצאת התאונה** – אף אם המפקיר לא אשם בהתרחשותה, ככל שמידת הפגיעה וחומרתה או מספר הנפגעים רב יותר, כך גובר הצורך בהושטת עזרה דחופה,⁹ ואי קיום חובות הנהג בנסיבות שכאלה, מהווה נסיבה מחמירה;

(4) **משך ההפקרה** – ככל שהמפקיר נמנע מהושטת עזרה למשך זמן רב יותר, ומקל וחומר – כאשר נמלט ממקום התאונה ולא שב אליה כלל, כך תגבר ההצדקה להחמרת הענישה;

(5) **סיבת ההפקרה** – ככל שמכלול נסיבות העבירה מלמד על הפקרה שמקורה באדישות ביחס לגורל הנפגע, להבדיל מהפקרה שמקורה בחרדה / "פאניקה" שהביאה לאובדן שיקול דעת רגעי שלאחריו התעשת הנאשם וגילה במעשיו חרטה, כך תוחמר העמדה העונשית;

(6) **התנהלות המפקיר לאחר ההפקרה** – ככל שהמפקיר פעל כדי להסתיר את עובדת מעורבותו בתאונה, באופן אקטיבי (כדוגמת שיבוש ראיות), להבדיל מפסיבי (היינו, הימנעות מחשיפת מעורבותו בתאונה בפני רשויות האכיפה), כך תוחמר העמדה העונשית;

(7) **הפקרה תחת השפעה של סם או משקאות משכרים** – נעשתה ההפקרה בעת היות המפקיר תחת השפעה של סם או משקה משכר, יהווה הדבר נסיבה מחמירה לעונש¹⁰;

⁹ עניין **פארן**, לעיל ה"ש 2, בפסקה 9: "מעיון בהוראות הפקודה לאחר התיקון נקל להיווכח כי המחוקק ביקש לקשור בין העונש שבגין עבירת ההפקרה לבין חומרת התוצאה שנגרמה לנפגע בתאונה. מסעיף 64א(ג) לפקודה ניתן ללמוד כי חבלה חמורה או מוות שנגרמו לאדם עקב התאונה הן נסיבות שבהתקיימן יש להחמיר בעונש. ודוק, הסעיף אינו דורש קיום של קשר סיבתי בין ההפקרה עצמה לבין התרחשות הנסיבות המחמירות, אלא מסתפק בכך שעקב התאונה נגרמו הנזקים האמורים, ודברים אלו נלמדים גם מעיון בדברי ההסבר להצעת החוק"; ראה גם הערות בית המשפט לעניין זה בפסקה 10 לפסק הדין. ¹⁰ ראה לדוגמה: ע"פ 2247/10 **שלום ימיני נ' מדינת ישראל**, פסקה 77, פ"ד סד(2) 666 (2011): "אין צורך להכביר מילים על חומרת מעשהו של סימון במקרה דנן. הוא נכנס לרכב ונהג בו כשהוא במצב של שכרות, והפסיקה כבר עמדה על החובה להחמיר עם אלה "המרהיבים עוז להסיע כלי רכב ברשות הרבים כאשר שיכרות מכרסמת ביכולתם לשלוט בהם".

(8) הפקרה הנעשית אגב או בקשר עם ביצוע עבירה אחרת מעבר למעורבות בתאונה – אף היא תהווה נסיבה מחמירה – כך לדוגמה, הפקרה הנעשית תוך כדי הימלטות משוטרים, או תוך כדי נהיגה במהירות מופרזת בזמן ההמלטות;

(9) אם המפקיר נהג ללא רישיון נהיגה כדין או תחת פסילה – יהווה הדבר עילה להחמרה בענישה;

(10) נמצא כי הנהג המפקיר אשם בגרימת התאונה – תשוכלל עובדה זו לחומרה, לצורך גיבוש העמדה העונשית של התביעה¹¹.

15. יובהר כי אין באמור בסעיף 14 להנחיה זו כדי להביא להקלה במתחמי העונש ההולם במקרה שבו לא נתקיימו הנסיבות המפורטות לחומרה, וכי הנסיבות המפורטות ישמשו רק לצורך החמרה של מתחם העונש ההולם כפי שנקבע בפסיקת בית המשפט העליון.

16. עמדה עונשית בגין עבירת הפקרה שאינה כוללת רכיב של מאסר בפועל מאחורי סורג ובריח, תטען רק במקרים חריגים. זאת, למעט בנסיבות בהן הוחלט להעמיד לדין בגין תקנה 144 לתקנות התעבורה – כגון בנסיבות המפורטות בסעיף 11 לעיל.

¹¹ שם, בפסקה 85: "אכן, העבירה של הפקרה היא עבירה עצמאית העומדת על רגליה שלה, ללא קשר לאשמתו של הנהג, אך יש לראות את המעשה כמכלול".